

В І Д Г У К
офіційного опонента
на дисертацію

МАРІЇ ВАСИЛІВНИ СТАСІВ

**„Семантика і прагматика складнопідрядного речення
з підрядним з'ясування в сучасній англійській мові”**

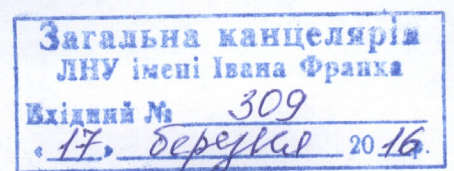
[Львів: Національний університет „Львівська політехніка”, 2015. –
238 с.], подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологіч-
них наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

В межах сучасної лінгвістичної прагматики можна досить чітко спостерігати формування тенденції, зорієнтованої на вивчення прагматичного потенціалу мовних одиниць. Праці у цій галузі об'єднала мікропрагматика – розділ лінгвістичної прагматики, що вивчає суб'єктивний чинник семантико-прагматичної структури лексичних і граматичних одиниць. Від семантичних та прагматичних особливостей лексико-граматичних компонентів, кожен з яких має свій неповторний прагматичний потенціал, залежить дослідження та організація дискурсу.

Примітно, що якщо прагматичний потенціал лексичних одиниць та категорій є досить глибоко досліджений, то проблеми прагматизації граматичних категорій та одиниць не отримали достатнього наукового висвітлення.

У зв'язку з цим, варто зауважити, що об'єкт аналізу в цій роботі – складнопідрядне речення з підрядним з'ясування в сучасній англійській мові – обраний досить вдало, адже на матеріалі англійської мови не було проведено комплексного та достовірного аналізу складнопідрядного речення із підрядним з'ясування. Предметом дослідження, що здійснювалось в царині мікропрагматичних студій, є вивчення семантико-прагматичної структури складнопідрядних речень із підрядним з'ясування. Безумовно, аналіз суб'єктивних властивостей лексико-граматичних одиниць є у фокусі наукового інтересу мовознавців та філологів сьогодення, що свідчить про беззаперечну актуальність дисертації М.В. Стасів.

Ключові положення дисертації М.В. Стасів базуються на теоретично коректному розумінні взаємообумовленості лексико-граматичної і семантичної структури речення із підрядним з'ясування та його комунікативно-прагматичної скерованості, у зв'язку з чим можна говорити про вагому наукову новизну цього ди-

сертаційного твору. Вона полягає в тому, що вперше запропоновано комплексний трирівневий підхід до аналізу складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням, а також розширено уявлення про вплив комунікативної інтенції адресанта на формування з'ясувальних висловлень у мовленнєвих актах. Чималу інновативну цінність становить прагматична класифікація складнопідрядних речень з підрядним з'ясуванням в сучасній англійській мові.

Будучи виконаною з урахуванням антропоцентричного підходу до комунікації та в межах комунікативної парадигми сучасних лінгвістичних досліджень, робота М.В. Стасів становить собою вдалу спробу аналізу структурної організації складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням у всіх модусах вияву мови: мові, мовленні, комунікації. Дослідження проводилось із застосуванням комплексного підходу на лексико-граматичному, семантичному та комунікативно-прагматичному рівнях, що забезпечив повноту та об'єктивність отриманих дисертанткою результатів. Такий ракурс досліджень представив лінгвістично релевантну картину тих ситуацій спілкування, де втілений мовленнєвий акт з'ясування, та дозволив побудувати роботу на концептуально виважених положеннях про взаємозумовленість структурно-семантичної організації з'ясувальних висловлень і комунікативно-прагматичних умов їх реалізації.

На високу оцінку заслуговує ретельне дослідження матеріалу, старанність у доборі складнопідрядних речень із підрядним з'ясуванням, а також детальний та об'єктивний аналіз на предмет їх семантичних та прагматичних особливостей. Цей підхід дозволив авторці вийти на рівень системних узагальнень стосовно комунікативно-прагматичної скерованості розгорнутої частини з'ясувального висловлення у мовленнєвому акті, яка обумовлена семним складом і семною організацією опорного ілокутивного предиката головної частини з'ясувального складнопідрядного речення. У зв'язку з цим не можна не відмітити добротний рівень наукової інтерпретації мовного матеріалу і високий ступінь достовірності отриманих результатів, що, на думку рецензента, є зразковим для такого рівня робіт.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка корелює з темою, та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт та предмет роботи. Логічно окреслено систему використаних у роботі дослідницьких методів.

У першому розділі «*Теоретичні засади аналізу семантико-синтаксичних та комунікативно-прагматичних характеристик речень з підрядним з'ясуванням в сучасній англійській мові*» обґрунтовуються теоретичні засади дослідження складнопідрядного речення з використанням трирівневого підходу та розглядається динаміка розвитку поглядів на складнопідрядне речення із підрядним з'ясуванням.

У другому розділі «*Методика дослідження синтаксичної, семантичної та прагматичної структур речень з підрядним з'ясуванням в сучасному мовознавстві*» вказується методологічна послідовність використання методів для аналізу складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням на лексико-граматичному (метод валентного та трансформаційного аналізу), семантичному (валентний, компонентний методи) та комунікативно-прагматичному (метод інтент-аналізу) рівнях.

У третьому розділі «*Семантичні особливості складнопідрядних речень з підрядним з'ясуванням в англійській мові*» досліджується семний склад складнопідрядних речень з опорними предикативними одиницями із значенням «*Thinking and remembering*», «*Knowing and learning*», «*Communicating, mainly by speaking and talking*».

У четвертому розділі «*Лінгвопрагматика англійських з'ясувальних складнопідрядних речень*» здійснено аналіз комунікативно-прагматичної структури з'ясувального висловлення як інтенціональної мовленнєвої дії в ситуації спілкування та запропоновано класифікацію з'ясувальних мовленнєвих актів.

Завершується робота доволі розгорнутими висновками, які впливають зі змісту роботи, ґрунтовно складеною джерельною базою, додатками, в яких наведені результати дослідження, та термінологічним глосарієм дисертації.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, доходимо висновку, що її мета в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертаційна праця є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Теоретичне значення роботи М.В. Стасів полягає в конкретному внеску в розвиток мікропрагматики лексичних одиниць складнопідрядних речень з підрядним з'ясуванням. Отримані результати й зроблені висновки сприяють поглибленню й розширенню уявлень германістів про співвідношення граматики, семантики і прагматики та можуть слугувати фундаментом для опису складнопідрядних речень в інших мовах. Дисертація має й чимале прикладне значення, бо її матеріали можуть використовуватись в навчальному процесі, в наукових розвідках студентів і аспірантів. Вони можуть бути успішно використаними в університетських курсах з лексикології, теоретичної граматики, комунікативної лінгвістики та лінгвістичної прагматики.

Основні положення та висновки дисертаційної праці викладено у дев'яти працях, п'ять з яких опубліковано у фахових виданнях України, дві – у збірниках матеріалів наукових досліджень та конференцій, дві – у зарубіжних наукових виданнях.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам ДАК України та «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Необхідна спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, та відповідне змістове наповнення статей дисертантки, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають дослідницьку проблему та поставлені в роботі завдання. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, ре-

зультати і висновки здійсненого М.В. Стасів дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Все сказане дозволяє кваліфікувати рецензовану працю як комплексне лінгвістичне дослідження на перетині граматики, семантики та прагматики, яке відповідає сучасному рівню наукових розвідок і лінгвістичних студій. Разом із тим, складність завдань, що стоять перед роботою такого рівня, не могла не позначитися й на деяких *зауваженнях*:

1. Одним із цінних моментів праці є великий обсяг ілюстративного матеріалу до кожної тези дослідження, проте нагадуємо, що мовленнєві акти не прирівнюються ні до речення, ні до висловлювання, а є багатошаровими утвореннями, які поєднують свій знаковий статус із намірами і діями мовця щодо адресата, реакцію якого акт передбачає (О. Селіванова), тому доцільно було б навести ширший контекст реалізації того чи іншого мовленнєвого акту, що дало б можливість легше «прочитати» інтенції адресанта та можливу реакцію адресата (перлокутивний ефект реалізації мовленнєвого акту).
2. У пункті 1.2.2.1. (С. 31 – 35) дисертантка розглядає моделі комунікативної ситуації, проте не уточнює на якій з них вона базує своє дослідження мовленнєвих актів з'ясування. Позитивним моментом цього аналізу могла б стати розроблена дисертанткою власна модель комунікативної ситуації з'ясування. Варто зауважити, що у цьому пункті немає висновку. Вважаємо, що п. 1.2.2.1. необхідно завершити підсумком аналізу моделей комунікативних ситуацій.
3. Стосовно ілокутивного опорного предиката як носія комунікативно-інтенційного смислу адресанта, необхідно зауважити, що інтенція реалізується у висловлюванні, а не у певній лексемі (Ф. Бацевич), відповідно, ілокутивний опорний предикат не може бути *єдиним* носієм комунікативно-інтенційного смислу висловлювання. Отже, дослідження було б більш об'єктивним, якби дисертантка в процесі аналізу інтенцій адресанта взяла б до уваги ширший контекст (ціле висловлювання).
4. У зв'язку з цим, наступне зауваження стосується дещо суб'єктивного «прочитання» ілокуцій того чи іншого мовленнєвого акту, яке базується, фактично, виключно на значенні опорного предиката. Проте воно не завжди може бути

точним вказівником ілокуції мовленнєвого акту. Візьмемо для прикладу висловлювання «*I know that you did that*» і розглянемо його з позиції теорії мовленнєвих актів. Ілокутивний мовленнєвий акт – репрезентатив як ілокуція самого акту (відповідно із значенням ілокутивного опорного предиката), а ілокутивною силою як наміром, інтенцією вживання цього мовленнєвого акту може бути, для прикладу, звинувачення (тип мовленнєвого акту - вердиктив).

5. Дисертантка у роботі досліджує в основному головну частину речення, применшуючи роль підрядного речення у формуванні ілокуції з'ясувального мовленнєвого акту. Видається доцільним дослідити прагмасемантичний зв'язок головної та підрядної частин з'ясувального висловлення для об'єктивного аналізу ілокутивного компонента мовленнєвого акту. Згідно із запропонованим аналізом, ілокуція мовленнєвого акту з'ясування виформовується комунікативно-інтенційним смислом ілокутивного опорного предиката, який знаходиться у головній частині речення. В такому випадку викликає сумніви з'ясувальне висловлення «*I say that you must do it*». Згідно з міркуваннями дисертантки, воно виражає мовленнєвий акт репрезентативу, проте у ширшому контексті це висловлення могло б втілювати, для прикладу, директивний мовленнєвий акт. Очевидно, підрядна частина з'ясувального висловлення також бере участь у формуванні ілокуції з'ясування.
6. Необхідно зауважити, що в окремих випадках ілюстрація реалізації мовленнєвих актів є дискусійною. Наприклад, вказано, що у висловленні «*He demanded that the army rise up against the government*» втілена змушувальна інтенція, яка своєю чергою вказує на мовленнєвий акт директиву (С.42 – 43). Проте, якщо дисертантка пов'язує ілокуцію з окремим предикатом, то цей предикат повинен функціонувати як перформатив, тобто вказувати на процес, що визначає тип мовленнєвого акту (Дж. Остін). Перформативні дієслова мають конкретні властивості, зокрема, вони майже завжди мають форму 1 особи однини теперішнього часу дійсного способу. Таким чином, аналіз опорних предикатів з погляду втілення ними ілокутивного смислу є об'єктивним тільки в тому випадку, якщо ілокутивний опорний предикат буде функціонувати як перформатив і у такий спосіб «називати» мовленнєвий акт (напр. «*I demand*

that the army rise up against the government»). В інших випадках такі мовленнєві акти є репрезентативами тощо.

Загалом, висловлені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертантки.

Є всі підстави стверджувати, що дисертація М.В. Стасів є об'єктивним, завершеним та самостійним дослідженням, яке присвячене вирішенню актуального та дискусійного у сучасному мовознавстві питання, зміст якого відзначається новизною й оригінальністю опрацювання об'єкта вивчення. Ця праця виконана на належному науковому рівні, з коректним застосуванням теоретико-методологічного апарату та з використанням надійної фактологічної бази. Таким чином, не викликає сумніву достовірність отриманих результатів, спостережень і висновків, зроблених авторкою.

На підставі детального знайомства з дисертацією, авторефератом та основними публікаціями вважаю, що робота "Семантика і прагматика складноідрядного речення з підрядним з'ясування в сучасній англійській мові" відповідає вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій філологічного профілю, а її авторка, Стасів Марія Василівна, **заслуговує** на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

О ф і ц і й н и й о п о н е н т

к. філол. наук, доц., зав. кафедри перекладу та філології

Івано-Франківського університету права

імені Короля Данила Галицького

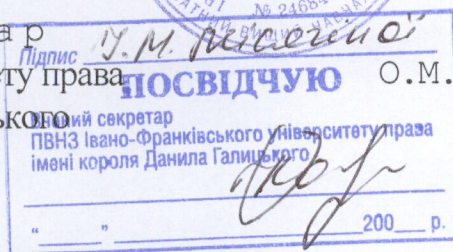
І. М. Місягіна

Підпис к. філол. н., доцента **Місягіної Трини Михайлівни** засвідчую.

В ч е н и й с е к р е т а р

Івано-Франківського університету права

імені Короля Данила Галицького

О.М. Каленюк

" " 200 р.